

СОБОР СВЯТОЇ СОФІЇ: ПРОБЛЕМА МУСУЛЬМАНСЬКОЇ ТА ХРИСТИЯНСЬКОЇ СИМВОЛІКИ

Висвітленню історії створення, архітектури, інтер'єру Собору Святої Софії у Константинополі присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених: О. Горбула, А. Грабар, В. Лазарев, Н. Пальмов, І. Тюрменко тощо. Однак досі залишається малодослідженою проблема мусульманської та християнської символіки цього храму, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Метою нашого дослідження є вивчення архітектури храму та тих змін, які вносилися у стилістику споруди протягом століть. Це передбачає вирішення таких завдань, як: виявлення символічних знаків в архітектурі та живописі Собору Святої Софії; висвітлення значення символіки собору та спроба розкрити проблему мусульманської та християнської символіки цього храму.

Дослідження здійснене з допомогою описового та аналітичного методів.

«Айя Соф'я» визнана одним із найвеличніших зразків Візантійської архітектури, що збереглися до наших днів. За легендою, у цьому храмі посланці князя Володимира Великого, знайомилися з християнською вірою. Храм був названий на честь Святої Софії, яка була вдовою і виховувала своїх дочок – Віру, Надію та Любов у глибокій християнській вірі. Після захоплення Махмедом II (у 1453 р.) Константинополя, османи перетворюють собор у мечеть Айя-Софія, прибудувавши до нього 4 мінарети, а фрески і мозаїки всередині споруди обтигнували.

Релігійна символіка храму постійно змінювалася: при Візантії він містив православні символи, під час четвертого хрестового походу (понад 50 років) у храмі розташовувалась католицька символіка Латинської імперії, а вже з часів повного завоювання турками Малої Азії (не враховуючи сучасний музейний стан) – у Святій Софії розміщувалась ексклюзивно османські (протоісламські) символи. Залізні плити, якими встелена підлога Софійського собору, містять зображення мусульманського символу – півмісяця. Вважається, що поєднання хреста чотирикутного з півмісяцем знаменує перемогу православ'я над мусульманами, звільнення від татарського панування. Така думка спростовується, бо явище православного місяця виникло ще в домонгольський період. Підтвердженням є хрест з півмісяцем на куполі Димитрівського собору кінця XII століття у Володимирі. Таку ж форму мав хрест і на церкві Спаса Нередиці того ж періоду.

Сьогодні ісламські фундаменталісти наполягають, щоб влада знову перетворила музей у мечеть, а православні – висувають зустрічну вимогу, щоб півмісяць зняли і знову поставили над Софією хрест. Отже, проблема змішаної символіки храму залишається невирішеною.

Науковий керівник: Сенчило Н.О., канд. філол. наук.